

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

19 листопада 2020 року

ВІННИЦЯ 2020

УДК 101:808.5

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович**

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

**проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович**

**професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович**

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Попов Володимир Юрійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Донецького національного університету ім. В. Стуса

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 року Вінниця. Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020.– 204 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 19 листопада 2020 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та усім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 5 від 26. листопада 2020р.)

УДК. 101:808.5

ISBN 978-617-7721-38-2

Власенко О.В.

проректор з наукової роботи
д.мед.н., професор, професор кафедри нормальної фізіології
Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова
м.Вінниця, Україна

Вергелес К.М.,

д.філос.н., професор, професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова
м.Вінниця, Україна

Куліш П.Л.,

канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова
м.Вінниця, Україна

Драчук О.П.,

зав. аспірантури і докторантури,
к.мед.н., доц. кафедри фармакології
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

ПОНЯТТЯ АВТОР, АВТОРСТВО, ПЛАГІАТ: ЗНАЧЕННЯ ТА СМИСЛИ В КОНТЕКСТІ НАУКОВОЇ ЕТИКИ І ПРАВА

У сучасній філософії «автор – це парадигмальна фігура співвіднесення результатів тієї чи іншої творчої діяльності з певним (індивідуальним чи колективним) суб'єктом як агентом цієї діяльності, яка є характерною для культурних традицій певного типу, а саме з вираженою домінантною орієнтацією на новації».[1, с. 12] Свого максимального прояву це поняття набуває в культурах західного типу завдяки акцентуванню в ній суб'єктивної складової діяльності в цілому і зосередження уваги на активності цілепокладаючого суб'єкта зокрема.

Диференціюючись у різних історичних типах культур, автор набуває статусу суб'єкта привласнення певного продукту (феномен авторського права) або об'єкта інкримінування певної (пов'язаної з наслідками функціонування цього продукту у соціальному контексті) провини. Це чітко проявляється в подвійній семантиці англійського слова *author* – як «творець» і як «винуватець». У традиціях, котрі опираються на тривку соціальну міфологію (від християнізованої середньовічної Європи до тоталітарних сучасних режимів) фігура автора набуває особливого статусу, виступаючи гарантом концептуальної і соціальної адаптованості ідеї.

Як філософська проблема автор і авторство вимальовується ще в пізній античності, зокрема, неоплатонізмі – як проблема ідентифікації письмових текстів, передусім, Гомера і Платона. Значного розвитку ідея авторства набуває в межах християнської ексегетики, де розробляється канонічна система правил авторської ідентифікації тексту, яка ґрунтується на таких критеріях, як: якісна і

стильова відповідність тексту, що ідентифікується, з уже ідентифікованими текстами певного автора; доктринальна несуперечність цього тексту загальній концепції автора, якому приписується даний текст; співпадання в часі можливого хронологічного відрізка написання даного тексту, що визначається як змістовно (за реаліями, зафіксованими в тексті), так і формально (за показниками мовного характеру), з періодом життя суб'єкта даного тексту.

В межах герменевтичної традиції автор набуває статусу ключової семантичної фігури у процесі інтерпретації тексту: розуміння останнього допускається можливим лише завдяки реконструюванню вихідного авторського задуму, тобто відтворення в індивідуальному досвіді інтерпретатора фігур особисто-психологічного і соціокультурного досвіду автора, що складають цей задум, а також дотичних з ним змістів. Ця традиція експліцитно фіксує особливий статус автора як творця смислу і носія знання про майбутній фінал історії.

У психоаналізі автор як творець ототожнюється зі своїм творчим діянням, позаяк сутність продукту творчої діяльності полягає не в його обтяженості чисто персональними особливостями – чим більше він ними обтяжений, тим менше в ньому мистецтва, - а в тому, що він говорить від імені духу людства, серця людства і звертається до них. За словами К.Юнга: «Автор, в найглибшому сенсі, є інструментом і в силу цього підпорядкований своєму творінню, тому ми не повинні, зокрема, чекати від нього тлумачення останнього. Він вже виконав своє найвище завдання, створив образ. Тлумачення образу він має довірити іншим і майбутньому».[7, с.118]

У філософії постмодернізму поняття автор радикально переосмислюється шляхом зміщення акценту з індивідуально-особистісних і соціально-психологічних аспектів його змісту на аспекти дискурсивно-текстологічні. В межах такого підходу ім'я автор набуває зовсім іншого статусу. Зберігаючи всі параметри індивідуалізації (позаяк ім'я автор зберігає всі характеристики власного імені) ім'я автор, тим не менше, не співпадає ні з описом, ні з предметом (оскільки зв'язує власне ім'я не стільки з персоною, скільки з текстовим масивом, що адресується даній персоні, поміщаючи у фокус уваги не біографію індивіда, а спосіб буття текстів). Більше того, автор, з цієї точки зору є аж ніяк не тотожним суб'єкту, який написав чи навіть безпосередньо підписав той чи інший текст, тобто фігура автора властива далеко не кожному тексту (наприклад, діловий контракт, товарний реєстр чи запис про призначену зустріч) і не будь-якому твору (позаяк саме поняття твір піддається у постмодернізмі не тільки проблематизації, зв'язаній зі складністю визначення і виділення твору як такого в масиві текстового спадку того чи іншого автора, але й радикальній критиці). У даному контексті фігура автора мислиться постмодернізмом такою, що не приписує тексти якомусь суб'єкту, який їх створив, а вимагає для свого конституювання особливої, екзегетичної по своїй природі й компаративної за своїм механізмом, процедури і передбачає аналіз текстів як своєрідних дискурсивних практик. Автор, таким чином, усвідомлюється не індивідом, який виголосив чи написав текст, а принципом групування дискурсів, єдністю і джерелом їх значень, центром їх зв'язності. Як

зазначав Барт: «...той, хто говорить (у самому розповідному творі), - це не той, хто пише (у реальному житті), а той, хто пише, - це не той, хто існує».[2, с. 412] Або іншими словами, автор – це принцип певної єдності письма, а фігура автора є характерною для способу існування, обігу і функціонування дискурсів у середині того чи іншого суспільства. Таким чином, для постмодернізму, який так розуміє автора, центральними його функціями постають: класифікація, - тобто розмежування і групування текстів; встановлення співвідношень між текстовими масивами; виявлення, завдяки цьому, певних способів буття дискурсів. У зв'язку з цим постмодернізм виділяє два типи авторів – зануреного в певну дискурсивну традицію і такого, що знаходиться у так званій «транс-дискурсивній позиції». Для останнього характерним є те, що він не лише виступає творцем своїх текстів, але й інспірує виникнення текстів інших авторів, тобто є зачинателем якогось, нового, щодо існуючих, типу дискурсивності. Фуко називає перший тип автора *истрауратеур* (засновником, установником) в противагу *фондатеур* (зачинателю), тобто основоположнику традиції дисциплінарного знання, яка передбачає збереження доктринальної ідентичності впродовж всього свого розвитку. На відміну від *фондатеур*, *истрауратеур* своєю творчістю не лише продукує можливість і загальноприйняті правила утворення інших текстів в межах встановленого дискурсу, але й відкриває простір для формування текстів принципово інших, відмінних від створених ним і здатних вступати з останніми в концептуальні протиріччя, зберігаючи при цьому, релевантність щодо вихідного дискурсу.[6] Однак, навіть так переосмислена фігура автора, в контексті філософії постмодернізму теж піддається радикальній критиці. У межах прийнятих установок постмодернізму фігура автора сприймається чисто негативно, а саме - референтом позатекстового (онтологічно заданого) джерела сенсу і змісту письма, парафразом фігури Отця в його класичному психоаналітичному вираженні, смислом і персоніфікацією авторитету, що припускає наявність обраного дискурсу легітимації і не допускає варіювання метанарації, а також осередком і міткою влади в її як метафізичному, так і безпосередньо соціально-політичному розумінні. Таким чином фігура автора постає символом саме тих парадигмальних установок філософської класики і модернізму, які виступають для філософії постмодерна предметом елімінуючої критики, що знаходить своє розв'язання у проголошуваній постмодернізмом концепції «смерті автора».

В сучасній українській юриспруденції під «автором розуміється фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір». [3] У статті 7 Закону України «Про авторське право та суміжні права» зазначається, що «суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські права». Згідно статті 8 цього ж закону «об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва». Друга частина цієї статті підкреслює, що «охороні за цим законом підлягають всі твори, зазначені у першій частині, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Передбачена цим законом охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не

поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі».[3]

Термін плагіат в Україні на законодавчому рівні закріплено не лише у Законі «Про авторське право та суміжні права», – тільки для позначення випадків привласнення авторства, коли ця дія завдала автору чи іншому правовласнику матеріальної шкоди в значному розмірі[3], а й в інших законах. Згідно статті 50 Закону «Про авторське право та суміжні права», «плагіат – це оприлюднення (опублікування), повністю чи частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору».[3] У Цивільному кодексі України захисту прав автора від плагіату приділено статті 433-456 де передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від десяти до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян.[4]

Кримінальну відповідальність за подібні дії передбачено статтею 176 Кримінального кодексу України, а саме, штраф від двохсот до тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення.[5] В такому сенсі термін плагіат може вживатися щодо певного матеріалу тільки за рішенням суду. Окрім того авторське право як розділ права інтелектуальної власності охороняє форму твору, а не його зміст, ґрунтуючись на уявленні, що одна й та сама ідея може бути наділена різною формою різними авторами незалежно один від одного. Один і той самий сюжет може бути покладеним в основу різних творів, і не має підстав цьому перешкоджати.

У законі України «Про освіту», зокрема статті 42 (Академічна доброчесність) пункті 4 дещо конкретизується визначення плагіату у сфері наукової діяльності. «Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства».

Проте у сучасному науковому співтоваристві і досі зберігається тенденція більш розширеного тлумачення поняття плагіат, включаючи в нього крадіжку (запозичення) ідей. Хоча, при цьому представники наукового етосу зазвичай не відстоюють своє виключне право на ідею як право одноосібного творця і власника ідеї, виключаючи інших із числа її користувачів і оголошувати всіх тих, хто наважився оприлюднити ту саму ідею не доброчесними, за аналогією з виключним правом на твір. Позаяк це суперечило б принципу відкритості наукових даних. Зазвичай, вчений, звинувачуючи когось у «запозиченні ідей», вимагає здебільшого не захисту прав авторства, а захисту права значитися першовідкривачем. До того ж найчастіше йдеться не про матеріальну винагороду за введення ідеї в науковий обіг, а про символічну. Тож без виключного права і права на винагороду аналогія запозичення ідей з крадіжкою «форм» виглядає дещо недоречною. Окрім того, ця аналогія не допомагає

обґрунтувати неправомірність і моральну недоброчесність «запозичення ідей» і не надає засобів для юридичного захисту прав автора. Більше того, законодавчі механізми не завжди ефективні навіть для боротьби з плагіатом «форми» в науці. Позаяк склад злочину, тобто плагіат за кримінальним кодексом припускає наявність «матеріальної шкоди в значному розмірі», причиненої плагіатом автору. У свою чергу механізм боротьби засобами цивільного права може запускатися виключно на вимогу самого автора чи іншого правовласника.

Проблемними виявляються і підходи до розуміння дублювання власних робіт чи їх частин як одного із видів плагіату – так званий самоплагіат. У тому ж таки Законі України «Про освіту» зазначено, що: «Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів».[9] Таке визначення самоплагіату істотно змінює звичне, усталене, повсякденне розуміння плагіату, котре зафіксоване в тлумачних словниках. (Наприклад, «Плагіат – привласнення авторства на чужий твір або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора» [8, с. 977]).

Проблематичною постає і процедура цитування, позаяк і самі цитування різняться. Наприклад, цитування для критики існуючої позиції – це одне, цитування для підтвердження співпадання чи узгодження з чиеюсь позицією – це друге і цитування для підтвердження чи обґрунтування власної позиції – це третє і т.д.. До того ж третій вид цитування можна тлумачити як дію що суперечить принципу «наукової новизни». Хоча й сама «новизна» істотно проблематизується. Позаяк, доволі часто, «нова» ідея обґрунтовується «старою» теорією чи старими методами, а «стара» ідея може бути обґрунтована і пояснена «новими» методами та прийомами. Щоправда у більшості випадків на допомогу може прийти інститут наукової експертизи. Проте й тут виникає проблема, особливо в сучасних українських реаліях, - «А судді хто?» і т.п.

А втім варто зазначити, що для наукового етосу вкрай важливим залишається дотримання авторських прав щодо справді нових і оригінальних ідей та творів і віднайти відповідь не лише на питання про те, що запозичено, а й на питання що із запозиченого є дійсно цінним, науково значущим і принципово новим, таким, що призводить до якісного приросту знання.

Література

1. Всемирная энциклопедия: Философия XX век/Главн. научн. ред. и сост. А.А.Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2002. – 976с.
2. Барт Р. Критика и истина//Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. Трактаты, статьи, эссе. М.: Изд.-во МГУ, 1987. С. 349-387.
3. Закон України «Про авторське право та суміжні права»
//<https://zakon.rada.gov.ua>
4. Цивільний кодекс України//<https://zakon.rada.gov.ua>
5. Кримінальний кодекс України//<https://zakon.rada.gov.ua>

6. Фуко М. Археология знания: Пер. с фр./Общ.ред.Бр.Левченко.- К.: Ника-Центр, 1996. – 208 с.
7. Юнг К.Г. Психология и поэтическое творчество//Самосознание европейской культуры XX века: Мыслители и писатели Запада о месте культуры в совр. об-ве. – М.: Политиздат, 1991. С. 103 – 125.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.; Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005.
9. Закон України «Про освіту» // <https://zakon.rada.gov.ua>
10. Закон України «Про вищу освіту» // <https://zakon.rada.gov.ua>

Андрійченко Д. В.,
магістрант
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ВСЕОСЯЖНОЇ ОБОРОНИ І ЇЇ РОЛЬ У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СІНГАПУРІ

Дослідження терористичної діяльності і можливостей протистояння їй набувають особливої актуальності в реаліях процесів глобалізації, що породжують нові численні соціально-політичні кризи, суперечності й конфлікти. Одним із наслідків загострення соціальних протиріч є тероризм. Проблематика взаємозв'язку національної безпеки і тероризму актуалізується необхідністю вибору стратегії, що є гарантією національної та міжнародної безпеки для людства.

Після проголошення незалежності у 1965 р. Сінгапур постав перед низкою економічних, етнічних та політичних проблем. Проте завдяки реформуванню та наданню пільг місцевому та іноземному капіталу, нині Сінгапур є глобальним центром виробничої та ділової активності.

Проблема підтримки міжнаціональної гармонії, нерозривно пов'язана з проблемою протидії тероризму і зовнішнім загрозам, яким сінгапурський уряд завжди приділяв особливу увагу. Ще в 1964 р. на базі громадських центрів в Сінгапурі були організовані добровільні загони, які патрулювали свої райони і проводили навчання з цивільної оборони серед населення.

В умовах наростання глобальної терористичної загрози в 1984 р. урядом Сінгапуру була розроблена багатовимірна Концепція всеосяжної оборони (Total Defence). Суть цієї концепції полягає в чіткій взаємодії п'яти складових: військової, цивільної, економічної, соціальної та психологічної [1].

В основу психологічного аспекту концепції покладено виховання почуття національної ідентичності та зміцнення психологічної готовності населення Сінгапуру в подоланні наслідків кризи будь-якого характеру. Соціальна